

ОСОБЛИВОСТІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ В УНІВЕРСИТЕТАХ США

У статті виокремлено особливості фізичного виховання в системі вищої освіти США. Теоретично обґрунтовано особливості фізичного виховання у США. Розглянуто та проаналізовано американський досвід у сфері фізичного виховання, що являє собою важливе джерело для розробки нових підходів до організації фізичного виховання й удосконалення існуючої системи фізичного виховання в університетах України. Аналіз основних особливостей фізичного виховання у вищій школі США дає можливість виокремити характерні риси та виявити позитивні аспекти в організації фізичного виховання й застосувати їх у вітчизняній практиці.

Ключові слова: особливості фізичного виховання, факультатив, професіоналізм, комерціалізація, дозвілля, фінансова підтримка, рекреація.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день однією з першочергових проблем прогресивного людства є формування гармонійної особистості, яка має високий рівень розвитку духовних, інтелектуальних і фізичних здібностей. Найважливішим завданням, що постає перед сучасним суспільством, вважається зміцнення здоров'я учнівської молоді України, адже понад 80 % має відхилення у стані здоров'я [4].

Суспільна потреба у фізичному вихованні особистості знаходить відображення в низці документів: Конституція України, Закон України «Про фізичну культуру і спорт» (Закон України від 11.06.2015), Закон України «Про вищу освіту» (Указ Президента України № 1556 – VII від 1 липня 2014), Указ Президента України «Про деякі заходи щодо вдосконалення системи фізичного виховання дітей та молоді» від 06.06.2014, Указ Президента України «Про пріоритети розвитку фізичної культури і спорту від 11.06.2014 [1; 2].

Концепція базується на Конституції України, Законах України «Про освіту», «Про фізичну культуру і спорт» та інших законодавчих актах держави. Фізичне виховання в системі освіти здійснюється відповідно до законів України «Про освіту», «Про фізичну культуру і спорт» в усіх типах виховних, навчально-виховних і навчальних закладах, незалежно від форм власності.

У зв'язку з цим надзвичайної актуальності набуває узагальнення й використання передового світового досвіду організації фізичного виховання студентів у США. Як відомо, США є визнаним лідером в світі не тільки в освітній сфері, а й у сфері спорту та фізкультурної діяльності, що й зумовило подальший аналіз досвіду фізичного виховання в університетах США.

Аналіз актуальних досліджень. Вагомий внесок у створення теоретичної бази з питання особливостей і організації фізичного виховання в університетах США зробили такі вітчизняні науковці, як С. Мединський, І. Максименко, Н. Адамський, А. Зайцев, В. Мудрік, І. Мудрік, С. Опарін та ін.

Значний доробок щодо проблеми розвитку фізичного виховання мають такі американські вчені, як Г. Векслер, С. Лі, Дж. Фалтон, Д. Томас, Д. Поуп, Б. МакКаллік, А. Ропер, К. Франс, К. Енніс та інші.

Аналіз джерельної бази дозволяє зробити висновок щодо вивчення лише окремих аспектів питання, присвяченого особливостям організації та розвитку фізичного виховання у США.

Отже, вищезазначена проблема залишається недостатньо розробленою й маловивченою.

Метою статті є теоретичний аналіз особливостей фізичного виховання у США.

Виклад основного матеріалу. Фізичне виховання у США має складну та цікаву історію, у процесі якої воно назавжди увійшло в педагогічну практику й отримало науково-практичне обґрунтування. За останні сорок років фізичне виховання в Сполучених Штатах Америки пройшло інтенсивний шлях становлення та реформування і на даний момент являє собою одну з найбільш успішних і дієвих систем. Вагоме значення фізичного виховання, як одного з найважливіших напрямів виховання, пояснюється досить серйозною підтримкою з боку держави.

За визначенням словника української мови, термін «особливість» трактується як характерна риса, ознака, властивість або своєрідність, специфіка чого-небудь [6].

Отже, з огляду на вищезазначене, можна виділити такі особливості фізичного виховання в університетах США:

- 1) гармонійне поєднання навчання та дозвілля студентів;
- 2) фінансова підтримка фізичного розвитку студентів;
- 3) розвинена система факультативних та рекреаційних занять;
- 4) комерціалізація та професіоналізм студентського спорту.

Отже, першою особливістю фізичного виховання у США є *гармонійне поєднання навчання та дозвілля студентів*.

У зв'язку з тим, що кожен ВНЗ самостійно розробляє навчальні програми з фізичного виховання, вони мають відмінності в спортивних традиціях; специфіці спеціальностей; матеріальній базі; у виборі популярних видів спорту тощо. Протягом багатьох років базові програми з фізичного виховання зазнавали змін, що стосуються змісту основного курсу і його основних розділів, а також питань організації фізичного виховання студентів і контролю рівня їх фізичної підготовленості. У 1959 році кожні 9 університетів і коледжів США з 10 встановлювали вимоги щодо обов'язкового навчання студентів із курсу «Фізичне виховання». Сьогодні тільки кожні 6 із 10 навчальних закладів вважають фізичне виховання обов'язковим предметом, необхідним для факультативного освоєння [3].

Фізичне виховання, спорт і різна діяльність учасників спортивних програм сприяють збільшенню мотивації студентів до навчання та

позитивно позначаються на їх успішності. Рухова діяльність студентів в умовах змагань створює передумови до активного способу життя в американському суспільстві. Спортивні змагання стимулюють інтерес до фізичної діяльності не лише у студентів та викладачів, але й у членів їх сімей. Фізичне виховання і спорт піднімають дух і сприяють об'єднанню студентів для вирішення різних завдань. Спортивні успіхи студентів усіляко підтримуються громадськістю коледжів та університетів.

Адміністрації університетів і коледжів США вміло поєднують навчання й дозвілля студентів. У цьому зв'язку широке поширення у ВНЗ отримали різні оздоровчі програми як для студентів, так і для викладачів та обслуговуючого персоналу.

Спорт і освіта в американському суспільстві є тісно взаємопов'язаними, оскільки спорт має важливе значення для навчального закладу, батьків і студентів. Слід зазначити, що університети й коледжі США мають велику самостійність у виборі організаційної структури фізичного виховання і спорту, у тому числі в розробці змісту програм, навчальних курсів і розкладу занять.

Студентська молодь, яка навчається в університетах, становить основу аматорських та національних збірних команд країни. Команди професійних і напівпрофесійних ліг поповнюються за рахунок студентів-спортсменів. У США розроблена і впроваджена система відбору найсильніших спортсменів-студентів у команди професійних ліг. Відповідно до існуючих традицій американського суспільства, зарахування студентів-спортсменів у професійну команду з виду спорту є вершиною спортивної кар'єри.

Американські фахівці в галузі фізичної культури і спорту вважають, що студентський спорт історично є головним джерелом поширення вищих досягнень у спорті, а зараз – живильним середовищем всієї фізкультурно-масової діяльності в країні. Загальновідомо, що середні школи багато в чому у своїй діяльності наслідують приклад ВНЗ. Більшою мірою це відноситься до сфери спорту. Одним із основних мотивів спортивного вдосконалення школярів-спортсменів є прагнення отримати фінансову підтримку (спортивну стипендію) або забезпечити найбільш сприятливі умови для вступу до вищого навчального заклад [3, 8].

Наступною з особливостей можна вважати отримання *спортивних стипендій*. Така програма підтримки студентів-спортсменів була запропонована саме американськими університетами. Отже, у перші роки ХХ ст. за допомогою спортивних стипендій багато студентів США могли поєднувати навчання у вищому навчальному закладі з участю у великому спорті, а за відсутності спортивних стипендій багато хто не зміг би відвідувати заняття в університеті. Повна стипендія передбачає оплату не тільки проживання та різні побутові аспекти, а також гроші на книги й інші

невеликі витрати. Однак, слід зазначити, що система забезпечення спортивними стипендіями є досить своєрідною. Основним фінансовим джерелом є доходи від великого спорту, включно із контрактами, благодійними акціями й матчами. Розподілом усіх цих коштів займаються не фінансова служба університету, а спортивний факультет університету або ж кафедра фізичного виховання та спорту [3, 8].

Особливою в американській системі фізичного виховання також є така форма організації занять, як *факультатив*. Важливість позакласних заходів у кампусах університетів добре відома. Ці заходи існують на додаток до навчального плану університету і сприяють збільшенню освітнього досвіду студента. На думку О. Остін, практично будь-який тип участі студентів у коледжі позитивно впливає на їх навчання й розвиток. Позакласні заходи (факультативи) забезпечують відповідну установку до залучення і взаємодії з іншими студентами. Таким чином, відбувається збільшення ефективності навчання та підвищення рівня розвитку студентів.

Позакласні спортивні заняття або факультативи надають можливість грати у футбол, теніс, бейсбол, софтбол, волейбол, футбол, баскетбол, а також займатися іншими видами спорту на рівні початківців, середньому й конкурентоспроможному рівні. Діяльність пропонується на різних рівнях навичок, щоб стимулювати участь, незалежно від майстерності. Також може включати в себе інші компоненти фізичної діяльності, зокрема танці, фітнес або фізично активні ігри. Результатом такого виду діяльності є: збільшення фізичної активності; покращена фізична підготовка; зниження рівня ожиріння; збільшення успішності в навчальній діяльності.

Система факультативних і рекреаційних занять в університеті на практиці реалізується таким чином. Студент заповнює бланк-заяву, у якій указує вибрані види спорту, викладача, бажаний час занять. Сервісна служба кафедри або центру підбирає зручну для кожного студента програму занять і пропонує необхідні умови для її реалізації. Оцінка рівня фізичної підготовленості студентів за підсумками освоєння базових програм також розрізняється в різних університетах [3].

Комерціалізація фізичного виховання та спорту є характерною рисою для Сполучених Штатів Америки. У період між 1981–1984 роками різко зросла частка телевізійних доходів від продажу прав трансляції студентського баскетболу й американського футболу. До середини 1984 асоціація володіла монопольним правом на укладення контрактів із телекомпаніями від імені всіх своїх членів із наступним розподілом між ними отриманих від цього доходів. Така практика пригнічувала інтереси великих університетів і коледжів, що мають сильні футбольні та баскетбольні команди, оскільки саме гра цих команд приваблювала телеглядачів. У той самий час такий принцип розподілу доходів підтримував спортивні бюджети середніх і невеликих навчальних закладів [9].

У середині 1920-х років зростаючий *професіоналізм* студентського футболу, про що свідчило наймання тренерів із професійного спорту і відповідні відносини з атлетами, спонукав корпорацію Карнегі в інтересах суспільства провести розслідування. Дослідження, проведене Х. Савадж у 1929 році, показало, що студентський спорт втратив зв'язок зі своїми витоками – аматорським спортом. Студентський спорт США охопили серйозні протиріччя, що ставлять під загрозу всю систему організації та розвитку спорту в коледжах і вишах. Студентський спорт із моменту свого організаційного розвитку (фактично одночасно зі створенням NCAA 31 березня 1906) став віддалятися від аматорського спорту. І справа не в тому, що NCAA досягла успіху в підтримці спортивної дисципліни на ігрових майданчиках і в регламентації правил проведення студентських спортивних змагань, а в тому, що організаційне становлення самостійної структури у сфері спорту визначило підвищені вимоги до спортивних програм, підсумком яких став виступати єдиний критерій – спортивний результат. А звідси – підвищені вимоги до спортсменів (селекційний відбір), тренерських кадрів (запрошення фахівців із професійного спорту), до розвитку спортивної матеріально-технічної бази, що врешті-решт вже через 10 років дозволило проаналізувати в студентському спорті риси професіоналізму [4; 7; 9].

Слід підкреслити, що дане протиріччя не є результатом освітньої системи США останніх років. Аналіз літературних джерел і документальних даних свідчить, що воно існує близько сторіччя. Хоча спорт досить серйозно сприймається в багатьох коледжах, прагнення заробити гроші на змагальній діяльності студентів часом порушує цілісність освітнього процесу [9].

З метою контролю за процесами, що здійснюються в університетському спорті, у 1990 році була створена «лицарська комісія з проблем міжвузівського спорту» [9].

З огляду на вищезазначене, можна виділити такі особливості фізичного виховання в університетах США: гармонійне поєднання навчання та дозвілля студентів; фінансова підтримка фізичного розвитку студентів; розвинена система факультативних і рекреаційних занять; комерціалізація та професіоналізм студентського спорту.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Аналізуючи особливості фізичного виховання в університетах США, варто врахувати той факт, що у США накопичено величезний досвід у сфері фізичного виховання. Отже, доходимо висновку, що проведені дослідження та врахування позитивного досвіду США сприятимуть вивченню нових підходів та шляхів удосконалення існуючої системи фізичного виховання в Україні. Отже, ґрунтовне вивчення цього питання сприятиме вирішенню існуючих проблем, адже сучасна система фізичного виховання потребує вдосконалення та запровадження новітніх методів та підходів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про фізичну культуру і спорт» [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/478/2009>
2. Закон України «Про фізичну культуру і спорт» [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/640/2008>
3. Зайцев А. А. Теоретические основы физической культуры : учеб. пособие для студентов всех факультетов по курсу «Физическая культура» [Електронний ресурс] / А. А. Зайцев, В. Ф. Зайцева. – Калининград : Калинингр. гос. тех. ун-т, 2005. – Режим доступу :
<http://www.fizkult-kgtu.narod.ru/teoriyafk.htm>
4. Кун Л. Всеобщая история физической культуры и спорта / Л. Кун. – М. : Радуга, 1982.
5. Максименко И. Г. Национальные стандарты в области физического воспитания [Електронний ресурс] / И. Г. Максименко // Педагогіка. Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. – Режим доступу :
<http://www.stattionline.org.ua/pedagog/104/17824-nacionalnye-standarty-ssha-v-oblasti-fizicheskogo-vospitaniya.html>
6. Словник української мови : в 11 томах. – Том 5, 1974. – С. 779.
7. Столбов В. В. История физической культуры / В. В. Столбов. – М. : Просвещение, 1989.
8. Цатурова К. А. История физической культуры зарубежных стран : учеб.-метод. пособие / К. А. Цатурова. – СПб. : ГАФК им. П. Ф. Лесгафта, 1999.
9. Frank K. A. Ways in which intercollegiate athletics contribute to university success / K. A. Frank. – North Carolina State University, 2002.
10. Maxcy J. G. The NCAA and University Sports in America : Governance to Maximize Economic Value [Electronic resource] / J. G. Maxcy. – Temple University, Philadelphia, Pennsylvania, USA. – URL :
<http://ssrn.com/abstract=2405242>

РЕЗЮМЕ

Рычкова М. Особенности физического воспитания в университетах США.

В статье выделены особенности физического воспитания в системе высшего образования США. Теоретически обоснованы и проанализированы особенности физического воспитания в США. Рассмотрен также американский опыт в сфере физического воспитания, который представляет собой важный источник для разработки новых подходов к организации физического воспитания и совершенствования существующей системы физического воспитания в университетах Украины. Анализ особенностей физического воспитания в высшей школе США дает возможность выделить характерные черты и выявить положительные аспекты в организации физического воспитания и применить их в отечественной практике.

Ключевые слова: особенности физического воспитания, факультатив, профессионализм, коммерциализация, досуг, финансовая поддержка, рекреация.

SUMMARY

Rychkova M. The specific features of physical education in the universities of the USA.

The main features of physical education in the system of higher education in the USA are singled out in the article. Also the peculiarities of physical education in the United States are theoretically grounded. American experience in the field of physical education is considered and analyzed. It is noted in the article that American positive experience is an important source for the development of new approaches to physical education and

improvement of the existing system of physical education in the universities of Ukraine. It is stressed that over the last forty years physical education in the United States of America took an intensive path of development and reform and currently represents one of the most successful and efficient systems.

It is pointed out in the article that physical education, sports and various physical activities of the participants of sports programs help to increase students' motivation for education and have a positive impact on their success. The article reveals the analysis of the main features in the system of higher education in the USA and enables the identification of characteristic features and helps to identify the positive aspects of physical education and apply this experience in domestic practice.

There are the following features of physical education in the United States: a harmonious combination of education and entertainment of students; financial support of physical development of students; well-developed system of elective classes and recreation; commercialization and professionalism of student sport. Analyzing the features of physical education in the United States, one should take into account the fact that the USA has accumulated the vast experience in the field of physical education. Physical education and sport lift the spirit and promote the association of students for various tasks. Sporting successes of students is strongly supported by the community of colleges and universities. Therefore one may come to the conclusion that the studies and positive experience of the United States will contribute to the study of new approaches and ways to improve the existing system of physical education in Ukraine. Therefore, a thorough examination of the issue will help solve the problems, because the modern system of physical education needs to be improved and the introduction of new techniques and approaches.

Key words: *features of physical education, electives, professionalism, commercialization, entertainment, financial support, recreation.*